

NOTÍCIA DE RAFEL JAUME
Isidor Cònsul

Bartomeu Bauçà, Plaça de la boira. Vida i obra poètica de Rafel Jaume. Institut
d'Estudis Baleàrics. Palma de Mallorca, 1993.

Fora de les illes, la figura i la personalitat de Rafel Jaume (1928-1983) és poc coneguda. I per a la majoria dels principatins i valencians que en sabem alguna cosa, el seu nom s'acostuma a vincular al premi de la crítica "Cavall Verd" que fins fa un parell d'anys era coordinat per l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. Potser ho dic, també, perquè aquesta vinculació al premi fou el camí que vaig seguir quan, a Mallorca, algú me'n parlà per primera vegada. Compto que devia ser a mitjan anys vuitanta i en feia pocs que Rafel Jaume havia mort. Fou un mes de gener que em convocaren com a jurat als premis Ciutat de Palma i el record guarda netes les imatges de bonança d'uns dies mallorquins acomboiats per l'amable presència de tres absències d'ara: Ma. Aurèlia Capmany, Jaume Vidal Alcover i Josep Ma. Llompart. I fou aquest darrer, que feia de jurat al premi de la crítica "Cavall Verd", qui me'n parlà. Amb el gest d'elegància que el caracteritzava, el to mesurat i horacià, i una veu que modulava l'harmonia de cada mot, en Pep Llompart m'introduí entranyablement al personatge des dels passadissos de l'Ajuntament fins al Club Nàutic. Em parlà del doble poeta, en castellà primer, i en català després, i com qui diu inèdit en totes dues llengües. També de la seva feina de crític d'art singularitzada pel rigor i la causticitat dels comentaris que engaltava. Però em penso que posà més èmfasi per accentuar la dinamització que féu a les revistes "Dabo, Pliegos de Poesía" (1952-1960) i "Alconase, Islote de Poesía" (1961-1962), així com dins del grup "Tago", que presidí, format per pintors i escultors mallorquins que volien renovar l'ambient artístic a Mallorca. La síntesi s'acabà, no podia ser d'altra manera, amb un repàs a la llibreria "Cavall Verd"

i a la munió d'activitats que s'hi feien en benefici de la poesia. Ara, aquella informació succinta però suficient que em forní Pep Llopart la retrobo més ampla, esponjada i transvestida d'estudi en el llibre de Bartomeu Bauçà, Plaça de la boira. Vida i obra poètica de Rafel Jaume

"Cavall Verd": Una llibreria per a la història

El nom mateix era emblemàtic perquè resumia els eixos que peixaven les inquietuds poètiques de Rafel Jaume. "Cavall Verd", a banda d'alguna consideració aforística, manllevava el nom de la revista impulsada per Pablo Neruda, "Caballo verde para la poesía", que a mitjan dels anys trenta es convertí en un punt d'inflexió per a la Generació del 27. Com succeí amb altres noms de la poesia mallorquina -el mateix Josep Ma. Llopart, poso per cas- Rafel Jaume fou seduït per l'impacte de la Generació del 27 i es cartejà, durant la llarga postguerra, amb alguns dels seus mestres: Dámaso Alonso, Gerardo Diego i Vicente Aleixandre.

Des d'una perspectiva professional, Rafel Jaume exercí la docència al col·legi dels teatins durant vint-i-quatre anys i compaginà les labors pedagògiques amb la crítica d'art i les col·laboracions a la premsa. El 1976 deixà l'ensenyament i obrí la llibreria "Cavall Verd" que aviat es convertí en una referència cabdal en la geografia artística i cultural de Palma. Fou punt d'encontre i de tertúlia, sala d'exposicions, marc per a la presentació de llibres i on es podien trobar les revistes de poesia més minoritàries, així com qualsevol volum de versos en català i en castellà. El poeta Angel Terron, un dels seus valedors més convençuts, dona fe que un grapat d'empreses poètiques dels anys de la transició, entre les quals les revistes "Blanc d'ou", "Tafal" i "La Musa Decapitada", començaren a congriar-se entre les parets de la llibreria.

Llengua i poesia

A banda dels poemes que insertava a les revistes "Dabo" i "Alconase", Rafel

Jaume publicà les set cançons d'El Embarcadero (1955), les Canciones con música de frío (1958) i Las oraciones y otros poemas (1958), i ha deixat un grapat de reculls inèdits. La seva formació com a lector autodidacte era fonamentalment castellana i no és estrany que la creació poètica, tot i impostada, li fluís més fàcilment, d'entrada, en castellà. Sembla, de tota manera, que durant la dècada dels cinquanta ja el neguitejaven els dubtes que coincidiren, d'altra banda, amb l'impacte d'algunes lectures de poesia catalana: Blai Bonet, Espriu i Vinyoli. Sigui com sigui, Bartomeu Bauçà ha trobat, amb data de febrer de 1960, el primer poema català de Rafel Jaume.

Vol dir que en el tombant cap als seixanta començà un procés d'esforç i harmonització amb les possibilitats de la pròpia llengua com a eina literària. Sovintejà més la lectura de poesia catalana i es retroba en els versos de l'Estellés, de Gimferrer, de Foix, de Bartomeu Fiol i de Josep Ma. Llompart, entre altres. Ja en la dècada dels setanta la producció poètica en castellà li anà minvant progressivament fins a desaparèixer i accentuà, per contra, una veu que s'anava fent més segura en els aspres de la llengua pròpia. El llibre de Bartomeu Bauçà recull la poesia catalana de Rafel Jaume a partir de 1970 i l'acompanya, a banda d'una imprescindible semblança biogràfica, amb un estudi que pateix, diria, un excés de peatge estructuralista.

En el seu conjunt es configura com una poesia humil i intimista, de senzillesa franciscana, bastida sovint per poemes breus i pinzellades d'intensitat on no són aliens, tampoc, els jocs d'acròstic i els exercicis en forma de tanka. Poemes de temàtica universal que parlen de la solitud i de la mort, del pas del temps i del desencís amorós, de la rebel·lia i dels passats perduts. Una poesia sense gaires meandres ni sinuositats, que, sobretot, aconsegueix de lliscar elemental i plana. I aquest és, potser, un dels seus encerts més evidents: el que neix d'una fàcil, entranyable i senzilla comunicabilitat.

Isidor Cònsul